

بررسی امکان خصوصی سازی فعالیت های ترویجی امور دام کشور از دیدگاه متخصصین ترویج

*احمد رضوانفر^۱، نعیمه زلالی^۱ و نبی سپهریان^۲

^۱استادیار و دانشجوی سابق کارشناسی ارشد بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران،
کارشناس ارشد ترویج و توسعه روستایی، معاونت ترویج و نظام بهره برداری - وزارت جهاد کشاورزی
تاریخ دریافت: ۸۳/۹/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۸۵/۶/۶

چکیده

مطالعه حاضر با هدف بررسی امکان خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام کشور از دیدگاه متخصصین، طراحی و در سال ۱۳۸۰ در سطح ملی به اجرا درآمد. کلیه کارشناسان، کارشناسان ارشد و دکتری رشته های ترویج و آموزش کشاورزی و رشته های مرتبط با امور دام کشور شاغل در حوزه های معاونت امور دام و معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی (سابق) و دانشگاه های کشور اعم از دولتی و آزاد، کل جمعیت مورد بررسی در این پژوهش را تشکیل دادند. با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای و بکارگیری فرمول کوکران حجم نمونه برای بخش ترویج و مشارکت مردمی تعداد ۸۴ نفر، برای بخش امور دام تعداد ۹۸ نفر و اعضای هیئت علمی ۳۶ نفر برآورد گردید. داده های آماری با کمک پرسش نامه از پیش آزمون شده جمع آوری و تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از معیارهایی همچون فراوانی، درصد، میانگین و آزمون کروسکال والیس انجام گردید. براساس یافته های تحقیق جایگزینی کامل ترویج خصوصی با ترویج دولتی در زیر بخش امور دام در شرایط موجود امکان پذیر نمی باشد و بهتر است که ترویج خصوصی در کنار ترویج دولتی و در جهت حمایت از آن عمل نماید. یافته های تحقیق در مورد شیوه های مطلوب خصوصی سازی ترویج امور دام نشان می دهد که با بکارگیری روش هایی نظیر تأسیس واحدهای خدمات ترویجی و آموزشی توسط تشکل های مردمی و سازمان های غیردولتی، ارائه خدمات آموزشی و ترویجی به صورت سهم بری و نیز راه اندازی پایگاه های خدمات مشاوره ای می تواند به تحقق بخشیدن خصوصی سازی فعالیت های آموزشی و ترویجی در زیر بخش امور دام کمک کرد.

واژه های کلیدی: توسعه و بهبود ترویج، خصوصی سازی ترویج، دامپروری

مقدمه

بدون شک توسعه و رشد اقتصادی هر کشور منوط به رشد و پیشرفت بخش کشاورزی از جمله زیر بخش امور دام آن کشور است که می تواند زیر بنای توسعه بخش های دیگر نیز باشد. طبق آمار موجود نقش این

زیر بخش در تأمین ارزش افزوده بخش کشاورزی بسیار بالا می باشد. به طوری که در فاصله سال های ۱۳۶۸ الی ۱۳۷۴ سهم بخش دام به ترتیب ۴۷، ۳۴، ۳۹، ۲۰، ۳۹ و ۳۸/۵ درصد از کل ارزش افزوده بخش کشاورزی را دارا بوده است. در ضمن حدود ۸۰

* - مسئول مکاتبه: arezvan@ut.ac.ir

مبتلا به سیستم‌های ترویج دولتی بیان داشته‌اند. به هر حال، با توجه به اهمیت توسعه سرمایه‌گذاری بیشتر، افزایش مسئولیت‌پذیری از طریق افزایش انگیزه‌ها و جلب مشارکت مردمی در کارها و نیز پوشش دادن نارسایی‌های بخش ترویج دولتی در ارائه خدمات مناسب ترویجی، به نظر می‌رسد ترویج خصوصی می‌تواند کارگشای خوبی باشد.

به هر حال، ترویج بخش دولتی در طی دهه‌های ۸۰ و ۹۰ میلادی در بسیاری از کشورهای جهان، اعم از توسعه یافته و در حال توسعه با چالش‌های متفاوتی از لحاظ محدودیت‌ها و مسائل مربوط به منابع مالی و تحت پوشش قرار نگرفتن اکثریت وسیعی از کشاورزان روبرو بوده است، لیکن هنگامی از خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی صحبت می‌کنیم، منظور مشارکت بیشتر بخش خصوصی است که لزوماً دلالت بر انتقال نقش‌ها و وظایف دولت به بخش خصوصی نمی‌کند (مالوف و همکاران، ۱۹۹۱؛ لگوئیس، ۱۹۹۱ و ریورا، ۱۹۹۶). در واقع، در این فرآیند مجموعه وسیعی از فعالیت‌ها مانند جبران هزینه‌ها، تجاری کردن و سایر راه‌های بدیل خصوصی جهت بهبود ترویج کشاورزی بکار گرفته می‌شود (سارواوانان، ۲۰۰۱). همچنین خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی اشاره به خدماتی دارد که کارکنان ترویج در عرصه کشاورزی و سایر جنبه‌های مرتبط در مراکز یا سازمان‌های خصوصی برای آن دسته از کشاورزانی که انتظار می‌رود هزینه خدمات را پرداخت کنند، ارائه می‌کند و نیز مکمل یا بدیلی برای خدمات ترویجی دولتی محسوب می‌شود (ریورا، ۱۹۹۶ و شوارتز، ۱۹۹۴). در واقع منظور از خصوصی‌سازی ترویج، مجموعه سیاست‌ها، راهبردها، فعالیت‌ها و راهکارهای تجدید ساختار و سازماندهی مالی و مدیریتی ترویج کشاورزی از جمله واگذاری و تفویض و مسئولیت‌های مالی و خدماتی ترویج به سازمان‌های غیرانتفاعی، انتفاعی، غیردولتی، بخش خصوصی، تشکل‌های کشاورزان، موسسات تولید و توزیع‌کننده نهاده‌های کشاورزی و واحدهای تبدیلی و

درصد تعداد شاغلین بخش کشاورزی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در فعالیت‌های دامپروری مشارکت دارند. به عبارتی حدود ۷۰ درصد از جمعیت شاغل روستاها، ۹۰ درصد عشایر و ۱۰ درصد جمعیت شهرنشین در فعالیت‌های مربوط به بخش امور دام حضور دارند که نیازمند دسترسی به آخرین یافته‌های تحقیقاتی در زمینه فعالیت خود می‌باشند (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۲).

امروزه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله ایران فعالیت‌های نشر و انتقال اطلاعات جزء وظایف دولت به حساب می‌آید و همیشه انتظار می‌رود که این فعالیت‌ها در قالب ترویج دانش و فناوری‌ها باید از طریق نهادهای دولتی ارائه گردد از طرفی با بررسی عملکرد سازمان‌های ترویج در طول دوران فعالیت خود به عدم موفقیت آن در اجرای رسالت خویش متوجه می‌شویم. به‌طوری که گزارش ۲۰ سال تلاش ترویج در خلال سال‌های ۱۹۷۰ الی ۱۹۹۰ توسط بانک جهانی (a) (۱۹۹۰) و گزارش بخش کشاورزی مناطق اروپا، خاورمیانه و افریقای شمالی توسط زیپس (۱۹۹۲)، شوارتز (۱۹۹۴)، سارواوانان، (۲۰۰۱) و شیوالینگ گودا و سارواوانان (۲۰۰۱) نشان می‌دهد سیستم‌های ترویج دولتی در جهان به شدت با کمبود سرمایه‌گذاری، ضعف توسعه تکنولوژیکی و عدم مشارکت بهره‌برداران مواجه بوده‌اند. براساس مطالعه فائو (۱۳۷۶) و سوانسون و دیگران (۱۹۹۰) برآورد شده است که بیش از ششصد هزار پرسنل ترویج در سراسر جهان وجود دارد که تقریباً همه آنها در ترویج بخش دولتی با هزینه کل سالانه بالغ بر شش میلیارد آمریکا فعالیت دارند. بیش از ۹۰ درصد این منابع و فعالیت‌ها از طریق سازمان‌های ترویجی مستقر در وزارتخانه‌های کشاورزی سازماندهی شده‌اند. اهداف و رهیافت‌های مشخص ترویجی بکار گرفته شده، به نوع وزارتخانه و سیاست‌گذاری و جهت‌گیری ترویجی بستگی دارد.

همین طور آکسین (۱۹۹۱) میزان مسئولیت‌پذیری کارکنان سیستم‌های ترویج دولتی و هدایت آمرانه مردم روستایی را به‌عنوان مهمترین محدودیت‌ها و مشکلات

که شاید مهمترین مسائل پیش روی خصوصی سازی ترویج باشند، بسیار اهمیت پیدا خواهد کرد.

مطالعه حاضر به بررسی امکان خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام کشور از دیدگاه متخصصین پرداخته و بدنبال یافتن بهترین شیوه خصوصی سازی و زمینه های مستعد خصوصی سازی از دیدگاه متخصصین کشور می باشد. بنابراین اهداف اختصاصی این مقاله عبارت خواهند بود از:

- ۱- مطالعه دیدگاه های پاسخگویان نسبت به خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام کشور.
- ۲- مطالعه دیدگاه های پاسخگویان نسبت به زمینه های مستعد خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام کشور.
- ۳- مطالعه دیدگاه های پاسخگویان نسبت به شیوه های خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام کشور.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر در سال ۱۳۸۰ طراحی و در سال ۱۳۸۲ در سطح ملی به اجرا درآمد. کلیه کارشناسان، کارشناسان ارشد و دکتری رشته های ترویج و آموزش کشاورزی و رشته های مرتبط با امور دام کشور شاغل در حوزه های معاونت امور دام و معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی (سابق) و دانشگاه های کشور اعم از دولتی و آزاد، کل جمعیت مورد بررسی در این پژوهش را تشکیل دادند. جامعه آماری تحقیق در بخش ترویج و مشارکت مردمی تعداد ۶۸۶ نفر، در بخش امور دام تعداد ۱۱۷۵ نفر و در بخش دانشگاهی تعداد ۵۰ نفر بودند که با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای و بکارگیری فرمول کوکران حجم نمونه برای بخش ترویج و مشارکت مردمی تعداد ۸۴ نفر و برای بخش امور دام تعداد ۹۸ نفر برآورد گردید. برای جمع آوری اطلاعات از اعضای هیئت علمی دانشگاه ها به کلیه ۵۰ نفر عضو هیئت علمی پرسش نامه ای ارسال گردید که تعداد ۳۶ عدد از پرسش نامه ها تکمیل و جمع آوری گردید.

به منظور ارزیابی دیدگاه های پاسخگویان نسبت به خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام از شش گویه

بازاریابی محصولات کشاورزی است. (شیوالینگ گودا و ساراوانان، ۲۰۰۱).

تجارب مختلفی از کشورهای متعدد از بکارگیری رهیافت های گوناگون ترویج خصوصی از جمله ترویج مبتنی بر کالا، نظام های عرضه نهاد، مشاوران خصوصی، نظام های ترویجی مبتنی بر مخاطبان و سازمان های ترویجی کنترل شده بوسیله کشاورزان در جهت تقویت و ترمیم ترویج دولتی امیدهای فراوانی را در جهت اصلاح ساختار خدمات رسانی ترویج انبوه کشاورزان ایجاد کرده است (هرکوس، ۱۹۹۱؛ پی کرینگ، ۱۹۷۸؛ بانک جهانی، ۱۹۹۰a؛ برنامه توسعه سازمان ملل، ۱۹۹۲ و ون دن بن، ۲۰۰۲).

در واقع منظور از خصوصی سازی ترویج، مجموعه سیاست ها، راهبردها، فعالیت ها و راهکارهای تجدید ساختار و سازماندهی مالی و مدیریتی ترویج کشاورزی از جمله واگذاری و تفویض و مسئولیت های مالی و خدماتی ترویج به سازمان های غیرانتفاعی، انتفاعی، غیردولتی، بخش خصوصی، تشکیل های کشاورزان، مؤسسات تولید و توزیع کننده نهاده های کشاورزی و واحدهای تبدیلی و بازاریابی محصولات کشاورزی است (گودا و ساراوانان، ۲۰۰۱). تجارب مختلفی از کشورهای متعدد از بکارگیری رهیافت های گوناگون ترویج خصوصی از جمله ترویج مبتنی بر کالا، نظام های عرضه نهاد، مشاوران خصوصی، نظام های ترویجی مبتنی بر مخاطبان و سازمان های ترویجی کنترل شده بوسیله کشاورزان در جهت تقویت و ترمیم ترویج دولتی امیدهای فراوانی را در جهت اصلاح ساختار خدمات رسانی ترویج به انبوه کشاورزان ایجاد کرده است (پی کرینگ، ۱۹۷۸؛ بانک جهانی، ۱۹۹۰b؛ هرکوس، ۱۹۹۱؛ ریورا، ۱۹۹۶).

لیکن سوال اساسی این است که آیا امکان خصوصی سازی فعالیت های ترویج در هر کشوری از جمله ایران امکان پذیر است یا خیر؟ در عین حال، پرداختن به زمینه های مستعد خصوصی سازی فعالیت های ترویجی و شیوه های خصوصی سازی فعالیت های ترویجی

ترویج دولتی با میانگین کل ۲/۰۹ در زیر بخش امور دام در شرایط موجود امکان پذیر نبوده و همچنین امکان خصوصی سازی در کلیه فعالیت های ترویج امور دام وجود ندارد و در نتیجه می توان گفت کلیه فعالیت های ترویج امور دام کشور امکان پذیرش شرایط بخش خصوصی را ندارند.

این یافته در تطابق با یافته های لگوئیس (۱۹۹۱) و ریورا (۱۹۹۶) می باشد که جایگزینی کامل ترویج خصوصی با ترویج غیردولتی را غیر قابل قبول می دانند. به همین ترتیب، جایگزینی کامل ترویج خصوصی با ترویج دولتی و حذف خدمات حمایتی دولت در این بخش امکان پذیر نیست. در خصوص چگونگی رابطه بین ترویج خصوصی و ترویج دولتی پاسخگویان در حد زیادی (میانگین، ۳/۹۷) موافقت کردند که ترویج خصوصی بهتر است در کنار ترویج دولتی و در جهت حمایت از آن عمل نماید.

دیدگاه های پاسخگویان نسبت به زمینه های مستعد خصوصی سازی فعالیت های ترویجی امور دام:
دیدگاه های پاسخگویان نسبت به زمینه های مستعد خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام در جدول ۲ آمده است. نتایج گویای آنست که از دیدگاه پاسخگویان، دآمداری های مربوط به واحدهای کشت و صنعت ها، دآمداری ها، مرغداری ها و زنبورداری های صنعتی و واحدهای تحت پوشش تعاونی های دامپروری، زمینه های مستعدی برای انجام خصوصی سازی در فعالیت های ترویجی و آموزشی هستند ولی دآمداری های روستایی خرده پا و تجاری و عشایری با میانگین های ۲/۴۹، ۳/۲۶ و ۲/۳۵ زمینه های چندان مساعدی برای خصوصی سازی نمی باشند. نتایج مشابه این یافته توسط هرکوس (۱۹۹۱)، لگوئیس (۱۹۹۱)، ریورا (۱۹۹۶) و شیوالینگ گودا و ساراوانان (۲۰۰۱) نیز گزارش شده است.

مختلف که براساس تجارب برخی کشورها و نظریه های خصوصی سازی ترویج به دست آمده است (پی کرینگ، ۱۹۸۶؛ لگوئیس، ۱۹۹۱؛ هاگ، ۱۹۹۱؛ بانک جهانی، b ۱۹۹۰) استفاده گردید. از پاسخگویان خواسته شد که میزان موافقت خود با هر کدام از گویه ها را با پاسخ های پنج گزینه ای به ترتیب شامل کاملاً مخالفم، مخالفم، بی نظر، موافقم و کاملاً موافقم، با احتساب نمرات ۵، ۴، ۳، ۲، و ۱ برای هر کدام از گزینه ها اعلام دارند. به همین ترتیب دیدگاه های پاسخگویان نسبت به زمینه های مستعد خصوصی سازی فعالیت های ترویجی امور دام، با استفاده از هفت گویه با پاسخ های پنج گزینه ای، به ترتیب شامل کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم، با احتساب نمرات ۱ تا ۵ برای هر کدام از گویه ها اندازه گرفته شد. در نهایت، دیدگاه های پاسخگویان نسبت به شیوه های خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام با استفاده از هفت گویه با پاسخ های پنج گزینه ای به ترتیب شامل کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم با احتساب نمرات ۱ تا ۵ برای هر کدام از گزینه ها اندازه گرفته شد. داده های آماری با کمک پرسش نامه از پیش آزمون شده جمع آوری شد. تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از معیارهایی همچون فراوانی، درصد، میانگین و آزمون کروسکال والیس انجام گردید.

نتایج

یافته های توصیفی

دیدگاه های پاسخگویان نسبت به خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام: دیدگاه های پاسخگویان نسبت به خصوصی سازی فعالیت های ترویج امور دام در جدول ۱ آمده است. میانگین رتبه ای کل ۳/۹۵ برای گزینه "ترویج خصوصی بهتر است در کنار ترویج دولتی و در جهت حمایت از آن عمل نماید" نشان می دهد که ترویج خصوصی به شرط همکاری در کنار ترویج دولتی مورد اقبال متخصصین می باشد.

به همین ترتیب داده های جدول ۱ گویای آنست که از دیدگاه پاسخگویان جایگزینی کامل ترویج خصوصی با

جدول ۱ - میانگین رتبه‌های حاصل از ارزیابی دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به خصوصی‌سازی فعالیت‌های ترویج امور دام کشور.

ردیف	گزینه	میانگین رتبه‌ای		
		اعضاء هیات علمی	کارشناسان ترویج	کارشناسان امور دام
۱	کلیه فعالیت‌های ترویج امور دام کشور می‌تواند توسط بخش خصوصی به صورت مطلوب‌تر صورت گیرد	۲/۵۵	۲/۵۶	۲/۴۸
۲	ترویج خصوصی بهتر است در کنار ترویج دولتی و در جهت حمایت از آن عمل نماید.	۳/۸	۴/۰۶	۳/۹۷
۳	ترویج خصوصی بهتر است کاملاً جایگزین ترویج دولتی بشود	۲/۲	۱/۹۷	۲/۰۹
۴	خصوصی‌سازی ترویج امور دام در کلیه بخش‌های نظام‌های بهره‌برداری دامپروری و فعالیت‌های تولیدی آن امکان‌پذیر است	۳/۲۶	۳/۱۸	۳/۲۸
۵	ترویجی خصوصی فقط در کنار ترویج دولتی می‌تواند موفقیت حاصل نماید	۳/۶۴	۳/۸۸	۳/۷۷
۶	خصوصی‌سازی ترویج امور دام فقط در بخش‌های خاص از نظام‌های بهره‌برداری دامپروری و فعالیت‌های تولیدی آن امکان‌پذیر است	۲/۲۰	۲/۲۷	۲/۲۵

مقیاس: کاملاً مخالف: ۱ مخالف: ۲ بی نظر: ۳ موافق: ۴ کاملاً موافق: ۵

جدول ۲ - میانگین رتبه‌های حاصل از ارزیابی دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به زمینه‌های مستعد خصوصی‌سازی فعالیت‌های ترویجی امور دام کشور.

ردیف	نوع واحد های بهره‌برداری	میانگین رتبه‌ای		
		اعضاء هیات علمی	کارشناسان ترویج	کارشناسان امور دام
۱	دامداری‌های مربوط به کشت و صنعت‌ها	۴/۳۸	۴/۱۲	۴/۰۸
۲	دامداری‌ها، مرغداری‌ها و زنبورداری‌های صنعتی	۴/۵۳	۴/۱۲	۴/۰۹
۳	دامداری‌های نیمه صنعتی	۴/۰۳	۳/۶۶	۳/۳۲
۴	دامداری‌های تحت پوشش تعاونی‌های دامپروری (مرغداری، زنبورداری، گاوداری و غیره)	۴	۳/۶۴	۳/۷۴
۵	دامداری‌های روستایی تجاری (تولید برای فروش)	۳/۷۵	۳/۴۱	۳/۰۱
۶	دامداری‌های روستایی خرده پا (خود مصرفی)	۲/۶۴	۲/۳۶	۲/۵۱
۷	دامداری‌های عشایری	۲/۴۷	۲/۲۷	۲/۳۹

مقیاس: کاملاً مخالف: ۱ مخالف: ۲ بی نظر: ۳ موافق: ۴ کاملاً موافق: ۵

واگذاری بخش‌هایی از فعالیت‌های ترویجی به کارشناسان در قالب تاسیس دفاتر خدمات مشورتی با میانگین رتبه‌ای کل ۴/۰۶ و رشد و توسعه سازمان‌های غیردولتی ارائه دهنده خدمات ترویجی و آموزشی با میانگین رتبه‌ای کل

دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به شیوه‌های خصوصی‌سازی فعالیت‌های ترویج: میانگین رتبه‌ای حاصل از ارزیابی دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به شیوه‌های خصوصی‌سازی فعالیت‌های ترویج امور دام کشور در جدول ۳ آمده است. براساس داده‌های جدول

یافته‌های استنباطی

مقایسه دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به خصوصی سازی فعالیت‌های ترویج: داده‌های جدول ۴ حاکی از آنست که تفاوت معنی‌داری بین نظرات سه گروه پاسخگویان در مورد جایگزینی کامل ترویج خصوصی با ترویج دولتی وجود ندارد و این افراد نظرات نسبتاً مشابهی با یکدیگر دارند. در ضمن نظرات سه گروه پاسخگویان در مورد اینکه بخش خصوصی حمایتگر بخش دولتی باشد نیز مشابه یکدیگر است و تفاوت معنی‌داری بین نظرات هر سه گروه وجود ندارد پس می‌توان گفت که هر سه گروه با خصوصی سازی فعالیت‌های ترویج در زیر بخش امور دام به شرط وجود حمایت‌هایی از جانب دولت موافقت دارند. تفکر حمایت ترویج دولتی از طرف ترویج خصوصی و همکاری موازی ترویج دولتی و ترویج خصوصی موضوعی است که توسط مالوف و همکاران (۱۹۹۱)، بانک جهانی (b) (۱۹۹۰) و ون دن بن (۲۰۰۲) قرار گرفته است.

۴/۰۴ به عنوان شیوه‌های مناسب خصوصی سازی از اقبال بیشتری در میان پاسخگویان برخوردار هستند. با توجه به یافته‌های تحقیق در مورد شیوه‌های مطلوب خصوصی سازی ترویج امور دام که در جدول ۳ آمده است، می‌توان چنین اظهار نظر کرد که با بکارگیری روش‌هایی نظیر تأسیس واحدهای خدمات ترویجی و آموزشی توسط تشکیلات مردمی و سازمان‌های غیردولتی، ارائه خدمات آموزشی و ترویجی به صورت سهم‌بری و نیز راه‌اندازی پایگاه‌های خدمات مشاوره‌ای می‌تواند به تحقق بخشیدن خصوصی سازی فعالیت‌های آموزشی و ترویجی در زیر بخش امور دام کمک کند. ولی روش‌هایی نظیر دریافت مستقیم وجه در ازای ارائه خدمات آموزشی و ترویجی و ادغام ترویج امور دام در فعالیت‌های مربوط به عرضه نهاده‌ها و اعتبارات، روش‌های مناسبی برای خصوصی سازی فعالیت‌های آموزشی و ترویجی امور دام نمی‌باشد. مشابه این یافته‌ها توسط پی کرینگ (۱۹۸۷)، مالوف و همکاران (۱۹۹۱)، هرکوس (۱۹۹۱) و شیوالینگ گودا و ساراوانان (۲۰۰۱) نیز گزارش شده است.

جدول ۳- میانگین رتبه‌ای حاصل از ارزیابی دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به شیوه‌های خصوصی سازی فعالیت‌های ترویج امور دام کشور.

ردیف	شیوه‌های خصوصی سازی	میانگین رتبه‌ای		
		اعضای هیات علمی	کارشناسان ترویج	کارشناسان امور دام
۱	دریافت مستقیم وجه در ازای فعالیت‌های آموزشی و ترویجی	۲/۸۸	۲/۷۸	۲/۷۶
۲	تأسیس واحدهای خدمات ترویج و آموزش توسط تشکیلات مردمی	۳/۹۴	۳/۸۵	۳/۸۴
۳	رشد و توسعه سازمان‌های غیردولتی ارائه دهنده خدمات ترویجی و آموزشی	۴/۲	۴/۰۶	۴/۰۴
۴	واگذاری بخش‌هایی از فعالیت‌های ترویجی به کارشناسان در قالب تأسیس دفاتر خدمات مشورتی	۴/۲۸	۳/۹۷	۴/۰۶
۵	ادغام ترویج امور دام در فعالیت‌های مربوط به عرضه نهاده‌ها و اعتبارات کشاورزی	۳/۳۱	۲/۸۹	۳/۰۷
۶	انجام فعالیت‌های ترویجی و آموزش در قالب بازدید از مزرعه و ارائه کمک‌های فنی و مهارتی به صورتی سهم‌بری	۳/۸	۳/۶۵	۳/۷۳
		موافق: ۴	کاملاً موافق: ۵۲	
		بی نظر: ۳		
		مخالف: ۲		
		مقیاس: کاملاً مخالف: ۱		

جدول ۴ - مقایسه دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به خصوصی‌سازی ترویج امور دام بر مبنای نتایج آزمون کروسکال والیس.

ردیف	دیدگاه‌ها	میانگین رتبه‌ای			P	X ²
		اعضای هیات علمی	کارشناسان امور دام	کارشناسان ترویج		
۱	کلیه فعالیتهای ترویج امور دام کشور می‌تواند توسط بخش خصوصی به صورت مطلوب‌تر صورت گیرد	۱۰۹/۵	۱۰۵/۲	۱۱۰/۶	۰/۸۰۴	۰/۴۳۷
۲	ترویج خصوصی بهتر است در کنار ترویج دولتی و در جهت حمایت از آن عمل نماید	۱۱۳	۱۱۰/۶	۱۰۴/۲	۰/۶۳۸	۰/۸۹۷
۳	ترویج خصوصی بهتر است کاملاً جایگزین ترویج دولتی بشود	۱۱۰/۸	۱۱۲/۹	۱۰۳/۶	۰/۵۲۳	۱/۲۹
۴	خصوصی‌سازی ترویج امور دام در کلیه بخش‌های نظام‌های بهره‌برداری دامپروری و فعالیت‌های تولیدی آن امکان‌پذیر است	۱۱۳/۳	۱۰۸/۹	۱۰۲/۲	۰/۵۶۵	۱/۱۴
۵	ترویجی خصوصی فقط در کنار ترویج دولتی می‌تواند موفقیت حاصل نماید	۱۰۲	۱۰۷/۷	۱۱۰/۹	۰/۷۲۸	۰/۵۸۱
۶	خصوصی‌سازی ترویج امور دام فقط در بخش‌های خاص از نظام‌های بهره‌برداری دامپروری و فعالیت‌های تولیدی آن امکان‌پذیر است	۱۰۷/۸	۱۰۳/۸	۱۱۴/۴	۰/۴۸۱	۱/۴۶

جدول ۶ در زمینه بکارگیری روش‌هایی نظیر تأسیس واحدهای خدمات آموزشی و ترویجی توسط تشکلهای مردمی و سازمان‌های غیردولتی، ارائه خدمات آموزشی و ترویجی به صورت سهم‌بری و راه‌اندازی پایگاه‌های خدمات مشاوره‌ای به منظور تحقق بخشیدن به امر خصوصی‌سازی فعالیت‌های آموزشی و ترویجی در زیر بخش امور دام تفاوت معنی‌داری بین نظرات سه گروه پاسخگویان وجود ندارد، یعنی هر سه گروه این روش‌ها را روش‌های مناسب و مطلوبی برای خصوصی‌سازی ترویج امور دام در کشور معرفی کرده‌اند. در ضمن در مورد عدم بکارگیری روش‌هایی نظیر دریافت مستقیم وجه در ازای ارائه خدمات آموزشی ترویجی و ادغام ترویج امور دام در فعالیت‌های مربوط به عرضه نهاده‌ها و اعتبارات به منظور شیوه‌هایی برای خصوصی‌سازی آموزشی و ترویجی در زیر بخش امور دام هر سه گروه توافق داشته‌اند و هر سه با بکارگیری این روش‌ها مخالف بوده‌اند.

مقایسه میزان موافقت پاسخگویان با هر کدام از زمینه‌های مستعد خصوصی‌سازی ترویج امور دام: یافته‌های جدول ۵ گویای آنست که بین نظرات اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها و نظرات دو گروه دیگر شامل کارشناسان ترویج و کارشناسان امور دام در رابطه با مساعد بودن دامداری‌ها، مرغداری‌ها و زنبورداری‌های صنعتی، واحدهای نیمه‌صنعتی و دامداری‌های روستایی تجاری در سطح یک درصد تفاوت معنی‌داری وجود دارد. این بدان معنی است که اعضای هیات علمی معتقدند که واحدهای دامداری روستایی استعداد کمتری برای خصوصی‌سازی ترویج دارند و این در حالی است که واحدهای دیگر را مستعدتر معرفی کرده‌اند. تفکر مستثنی کردن واحدهای دامداری روستایی از فرآیند خصوصی‌سازی موضوعی است مورد توافق بسیاری از صاحب‌نظران توسعه و طرفداران خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی از جمله لگوئیس (۱۹۹۱)، هرکوس (۱۹۹۱) و شوارتز (۱۹۹۴) می‌باشد.

مقایسه دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به شیوه‌های خصوصی‌سازی ترویج امور دام: براساس داده‌های

جدول ۵ - مقایسه میزان موافقت پاسخگویان با هر کدام از زمینه‌های مستعد خصوصی‌سازی ترویج امور دام بر مبنای نتایج آزمون کروسکال والیس.

ردیف	نوع بهره برداری‌ها	میانگین رتبه‌ای			P	X ²
		اعضای هیات علمی	کارشناسان امور دام	کارشناسان ترویج		
۱	دامداری‌های مربوط به کشت و صنعت‌ها	۱۲۱/۴	۱۰۱/۷	۱۰۴/۶	۰/۲۱	۳/۱۱
۲	دامداری‌ها، مرغداری‌ها و زنبورداری‌های صنعتی	۱۳۲/۶	۹۳/۹	۱۰۷/۷	۰/۰۰۲**	۱۲/۴۰
۳	دامداری‌های نیمه صنعتی	۱۲۸/۵	۹۰/۸	۱۰۸/۸	۰/۰۰۲**	۱۲/۸۵
۴	دامداری‌های تحت پوشش تعاونی‌های دامپروری	۱۱۷/۹	۱۰۷/۱	۹۹/۷	۰/۲۷۱	۲/۶۱
۵	دامداری‌های روستایی تجاری	۱۲۸/۱	۹۱/۸	۱۱۱/۲	۰/۰۰۴**	۱۱/۰۲
۶	دامداری‌های روستایی خرده پا	۱۱۲/۶	۱۰۶/۶	۱۰۱/۱	۰/۶۰۴	۱/۰۱
۷	دامداری‌های عشایری	۱۰۷/۹	۱۰۷/۴	۱۰۲/۲	۰/۸۰۸	۰/۴۳

** : P < ۰/۰۱

جدول ۶ - مقایسه دیدگاه‌های پاسخگویان نسبت به شیوه‌های خصوصی‌سازی ترویج امور دام بر مبنای نتایج آزمون کروسکال والیس.

ردیف	شیوه‌های خصوصی‌سازی	میانگین رتبه‌ای			P	X ²
		اعضای هیات علمی	کارشناسان امور دام	کارشناسان ترویج		
۱	دریافت مستقیم وجه در ازای فعالیت‌های آموزش و ترویجی	۱۱۲/۲	۹۸/۲	۱۰۶	۰/۴۱۶	۱/۷۵
۲	تأسیس واحدهای خدمات ترویج و آموزش توسط تشکل‌های مردمی	۱۱۵/۷	۱۰۵/۴	۱۰۵/۱	۰/۵۹	۱/۰۴
۳	رشد و توسعه سازمان‌های غیردولتی ارائه دهنده خدمات ترویجی و آموزشی	۱۲۲/۳	۱۰۱/۲	۱۰۶	۰/۱۳۷	۳/۹۷
۴	واگذاری بخش‌هایی از فعالیت‌های ترویجی به کارشناسان در قالب تأسیس دفاتر خدمات مشورتی	۱۲۰/۳	۱۰۷/۵	۱۰۰/۸	۰/۲۰۵	۳/۱۷
۵	ادغام ترویج امور دام در فعالیت‌های مربوط به عرضه نهاده‌ها و اعتبارات کشاورزی	۱۱۸/۲	۱۱۱/۵	۹۵/۷	۰/۰۹	۴/۷۵
۶	انجام فعالیت‌های ترویجی و آموزش در قالب بازدید از مزرعه و ارائه کمک‌های فنی و مهارتی به صورتی سهم‌بری	۱۰۵/۷	۱۰۸/۶	۱۰۰/۲	۰/۶۱	۰/۹۸

نتیجه گیری و پیشنهادات

نظرات هر سه گروه پاسخگویان شامل کارشناسان ترویج، کارشناسان امور دام و رشته‌های وابسته و اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها مبنی بر عدم جایگزینی یکباره و کامل ترویج دولتی با ترویج خصوصی در زیر بخش امور دام به عنوان بهترین یافته تحقیق، پیشنهاد می‌نماید که در شرایط موجود، خصوصی‌سازی کامل و جایگزینی بخش

دولتی با ترویج خصوصی می‌بایستی بدون عجله و در طی دوره زمانی مشخصی انجام پذیرد. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد، طبق نظر و اعتقاد کارشناسان و اعضای هیات علمی دانشگاه‌های کشور خصوصی‌سازی در بخش‌هایی از نظام‌های بهره‌برداری دامی در کشور شامل: واحدهای دامپروری مربوط به کشت و صنعت‌ها، دامداری‌ها، مرغداری‌ها و زنبورداری‌های صنعتی

ترویج امور دام از طریق تأسیس واحدهای خدمات آموزشی — ترویجی توسط تشکل‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی و نیز راه‌اندازی پایگاه‌های خدمات مشاوره‌ای و ارائه خدمات آموزشی ترویجی بهره‌برداران به صورت سهم‌بری معتبرترین شیوه‌های خصوصی‌سازی ارزیابی گردیدند.

مساعدترین واحدها برای خصوصی‌سازی فعالیت‌های ترویج هستند و دامداری‌های روستایی و عشایری خرده‌پا، حداقل در شرایط فعلی بایستی همچنان از خدمات ترویجی دولتی بهره‌مند باشند. با توجه به یافته‌های تحقیق در خصوص شیوه‌های خصوصی‌سازی ترویج، بکارگیری شیوه‌هایی نظیر دریافت مستقیم وجه در ازای ارائه خدمات ترویجی به عنوان کم‌کارآترین و خصوصی‌سازی

منابع

۱. سازمان خوار و بار جهانی. ۱۳۷۶. کشاورزی به سوی سال ۲۰۱۰؛ (ترجمه دفتر تولید برنامه‌های ترویجی و انتشارات فنی)، تهران: سازمان تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی، وزارت کشاورزی، ۶۱ ص.
۲. سازمان مدیریت و برنامه ریزی. ۱۳۸۲. گزارش اقتصادی و نظارت بر عملکرد سال سوم برنامه توسعه. (جلد اول حوزه‌های فرابخشی). تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۴۲۰ ص.
۳. سوان سون، بی، جی، ئی، کلار. ۱۳۷۰. تاریخچه و چگونگی تحول ترویج کشاورزی. (ترجمه اسماعیل شهبازی و احمد حجاران). مرجع ترویج کشاورزی، وزارت کشاورزی. ص.ص. ۶۳-۱.
4. Axin, G.H. 1991. The K.N. Singh memorial lecture: can extension transcend its dilemmas? New Delhi: Indian Council of Agricultural Research, Discussion Paper, 12 pages.
5. Haug, R. 1991. Public-private cooperation: farmer-led researy extension circles in Norways. In W.M. Rivera D.J. Costafson (Eds.) Agricultural extension: worldwide institutional evolution and forces for change. Amsterdam: Elsevire, PP. 105-117.
6. Hercus, J.M. 1991. The commercialiation of government Agricultural Extension Services in New Zeland. In W.M. Riveraa and D.J. Costafson (Eds.) Agricultureal Extension: worldwide institutional evolution and forces for change. Amsterdam: Elsevire, PP. 44-59.
7. Legouis, M. 1991. Alternative financing of Agricultural Extension: Recent trends and implications for the future. In W .M. Rivera and D.J. Costafson (Eds.). Agricultureal Extension: worldwide institutional evolution and forces for change. Amsterdam: Elsevire, PP. 60-75.
8. Maalouf, W.D., Adhicarya, R., and Contada, T. 1991. Extension coverage and resource problems: The need for public-private coordination. In W.M. Rivera and D.J. Costafson (Eds.) Agricultural Extension: worldwide institutional evolution and forces for change. Amsterdam: Elsevire, PP. 89-101.
9. Pickering, D.C. 1987. An overview of Agricultural Extension and its linkages with Agricultureal Reseach: The World Bank experiences. London: Groom Help, Discussion Paper, 36 pages.
10. Rivera, W.M. 1996. Agricultural Extension in Transition Worldwide: Structural, finantial and management strategies for improving Agricultural Extension. Public Administration and Development. 16:(151-161).
11. Saravanan, R. 2001. Privatization of Agricultural Extension. Heydarabade: National Institute of Agricultural Extension Management Rajendrana, Discussio Paper, 33 pages.
12. Schwartz, L. 1994. The role of the private sector in Agricultural Extension: Economic Analysis and Case Studies. New York: Cornel University, Department of Agricultural Economics. Paper No. 48 , 54 pages.
13. Shivalinge Gowda, N.S., and Saravanan, R. 2001. Attitude and preference of Agricultural Scientists toward privatization of Agricultural Services. Heydarabade: National Institute of Agricultural Extension Management Rajendrana, Discussion Paper, 32 pages.
14. United Nation Development Programme 1992. Agricultureal Extension. New York: UNDP, 273 pages.
15. Van den Ban, A.W. 2002. Different ways of financing agricultural extension. Agricultural Research and Extension Network. UK: Department of International Development. Paper No. 27, 76 pages.
16. World Bank. 1990a. Agricultural Extension: The next step. Policy and Research paper. Washington D.C.: World Bank, Discussion Paper, 48 pages.
17. World Bank. 1990b. Agricultural Extension and Research in India. Washington D.C. : World Bank, Discussion Paper, 115 pages.
18. Zijps, W. 1992. From Agricultural Extension To Rural: Information Management. Paper presented at the 12th Agricultural Symposium. Washington, D.C. : World Bank, Discussion Paper, 21 pages.

Exploring Possibility of Privatization of Livestock Extension Activities: Opinions of specialists

A. Rezvanfar¹, N. Zolali¹ and N. Sepehryan²

¹Faculty member and Former Graduate Student, Dept., of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, ²Master Specialist, Ministry of Jihad-E- Keshavarzy

Abstract

The study examined the possibility of the privatization of livestock extension activities in Iran according to opinions of specialists. This research was performed in 1380. Whole population were all agriculture extension and education and related areas to animal science having Master of Sciences (M.Sc.) and Philosophy Doctors (Ph.D.) who have been employed universities and directories of people participation and animal husbandry in the ministry of jihad-e-sazendegi. By using cluster sampling method and applying chokrans formula, the sample volume for extension and people participation section 84 persons, 98 persons for livestock sections and 36 persons for university staff members was estimated. For data collecting from Universities staff members, we sent questionnaire that 36 of them were collected. The criteria such as frequencies, in terms of number, percentage and mean were calculated. In addition, kruskal wallis analysis was used for the analysis of the data. Based on the research findings, replacement of public extension with private extension, can not be done in the present situation. Research findings about desirable methods of privatization of livestock extension showed that, through using methods like establishing the education and extension services by public organizations and NGOs, providing services in the form of sharing and providing bases for consultation services can help to privatize the agricultural extension in the sector of animal husbandry.

Keywords: Development and Improvement of Extension; privatization of Extension; Animal Husbandry